

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a opta)

28 ianuarie 2021 *

„Recurs – Concurență – Abuz de poziție dominantă – Piața chipseturilor de bandă de bază UMTS – Regulamentul (CE) nr. 1/2003 – Articolul 18 alineatul (3) – Decizie de solicitare de informații – Caracter necesar al informațiilor solicitate – Proporționalitate – Sarcina probei – Autoincriminare”

În cauza C-466/19 P,

având ca obiect un recurs formulat în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, introdus la 18 iunie 2019,

Qualcomm Inc., cu sediul în San Diego (Statele Unite),

Qualcomm Europe Inc., cu sediul în Sacramento, California (Statele Unite), reprezentate de M. Pinto de Lemos Fermiano Rato, avocat, și M. Davilla, dikigoros,

recurente,

cealaltă parte din procedură fiind:

Comisia Europeană, reprezentată de H. van Vliet, G. Conte, M. Farley și C. Urraca Caviedes, în calitate de agenți,

pârâtă în primă instanță,

CURTEA (Camera a opta),

compusă din domnul N. Wahl, președinte de cameră, domnul F. Biltgen și doamna L. S. Rossi (raportoare), judecători,

avocat general: domnul M. Bobek,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: engleza.

Hotărâre

- 1 Prin recursul formulat, Qualcomm Inc. și Qualcomm Europe Inc. solicită anularea Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene din 9 aprilie 2019, Qualcomm și Qualcomm Europe/Comisia (T-371/17, nepublicată, denumită în continuare „hotărârea atacată”, EU:T:2019:232), prin care acesta a respins acțiunea lor având ca obiect anularea Deciziei C(2017) 2258 final a Comisiei din 31 martie 2017 privind o procedură de aplicare a articolului 18 alineatul (3) și a articolului 24 alineatul (1) litera (d) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului [cazul AT.39711 – Qualcomm (Prețuri agresive)] (denumită în continuare „decizia în litigiu”).

Cadrul juridic

- 2 Potrivit considerentelor (23) și (37) ale Regulamentului (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele [101] și [102 TFUE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167):

„(23) Comisia [Europeană] ar trebui împuternicită, în cadrul [Uniunii Europene], să solicite furnizarea informațiilor necesare pentru a identifica orice acorduri, decizii sau practici concertate interzise de articolul [101 TFUE] sau orice abuz de poziție dominantă interzis de articolul [102 TFUE]. Atunci când se conformează unei decizii a Comisiei, întreprinderile nu pot fi forțate să recunoască că au comis o încălcare, dar sunt obligate, în orice situație, să răspundă la întrebări factuale și să furnizeze documente, chiar dacă aceste informații pot fi folosite pentru a stabili împotriva lor sau a altei întreprinderi existența unei încălcări.

[...]

(37) Prezentul regulament respectă drepturile fundamentale și principiile recunoscute mai ales de Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene. În mod corespunzător, prezentul regulament ar trebui interpretat și aplicat cu respectarea drepturilor și principiilor în cauză.”

- 3 Articolul 18 din acest regulament, intitulat „Solicitările de informații”, prevede la alineatele (1)-(3):

„(1) Pentru a-și îndeplini îndatoririle atribuite prin prezentul regulament, Comisia poate, printr-o simplă cerere sau printr-o decizie, să solicite întreprinderilor sau asocierilor de întreprinderi să-i furnizeze toate informațiile necesare.

(2) Atunci când trimite o simplă cerere de informații unei întreprinderi sau unei asocieri de întreprinderi, Comisia indică temeiul juridic și scopul acestei cereri, precizează informațiile solicitate și stabilește un termen în care trebuie furnizate informațiile, precum și sancțiunile prevăzute la articolul 23 pentru furnizarea de informații inexacte sau care induc în eroare.

(3) Atunci când Comisia solicită, printr-o decizie, întreprinderilor sau asocierilor de întreprinderi să furnizeze informații, ea indică temeiul juridic și scopul cererii, precizează informațiile solicitate și stabilește termenul în care acestea trebuie furnizate. Comisia indică, de asemenea, sancțiunile prevăzute la articolul 23 și indică sau aplică sancțiunile prevăzute la articolul 24. Comisia indică de asemenea și dreptul de a ataca decizia la Curtea de Justiție [a Uniunii Europene].”

4 Articolul 24 din regulamentul menționat, intitulat „Penalități cu titlu cominatoriu”, prevede:

„(1) Comisia poate aplica, prin decizie, întreprinderilor sau asocierilor de întreprinderi, penalități cu titlu cominatoriu care nu depășesc 5 % din cifra de afaceri zilnică medie din exercițiul financiar precedent pentru fiecare zi de întârziere și calculate de la data stabilită în decizie, pentru a le obliga:

[...]

(d) să furnizeze informații complete și exacte pe care Comisia le-a solicitat printr-o decizie luată în temeiul articolului 17 sau al articolului 18 alineatul (3);

[...]

(2) Atunci când întreprinderile sau asocierile de întreprinderi și-au îndeplinit obligația pentru executarea căreia au fost aplicate penalitățile cu titlu cominatoriu, Comisia poate fixa suma definitivă a penalităților cu titlu cominatoriu la o valoare mai mică decât cea care rezultă din decizia inițială.
[...]

Istoricul cauzei și decizia în litigiu

5 Istoricul cauzei este expus la punctele 1-18 din hotărârea atacată. În scopul prezentei proceduri, acesta poate fi rezumat după cum urmează.

6 Qualcomm și Qualcomm Europe sunt societăți cu sediul în Statele Unite ale Americii care își desfășoară activitatea în sectorul concepției și al comercializării chipseturilor de bandă de bază.

7 În urma unei plângeri depuse la 8 aprilie 2010 de Icera Inc., o altă societate care își desfășoară activitatea în acest sector, Comisia a inițiat o investigație privind un pretins abuz de poziție dominantă în sensul articolului 102 TFUE al recurentelor, constând în aplicarea unor prețuri agresive pe piața chipseturilor de bandă de bază UMTS (Universal Mobile Telecommunications System). În acest context, între 7 iunie 2010 și 14 ianuarie 2015, Comisia a adresat recurentelor mai multe solicitări de informații în temeiul articolului 18 din Regulamentul nr. 1/2003.

8 La 8 decembrie 2015, Comisia a adresat recurentelor o comunicare privind obiecțiunile, în urma deschiderii unei proceduri oficiale în privința lor, la 16 iulie 2015. În această comunicare privind obiecțiunile, Comisia a ajuns la concluzia preliminară potrivit căreia recurentele au abuzat de poziția lor dominantă pe piața chipseturilor de bandă de bază UMTS prin furnizarea, în perioada cuprinsă între 3 februarie 2009 și 16 decembrie 2011, a anumitor cantități din trei dintre aceste chipseturi către doi dintre principalii lor clienți, Huawei și ZTE, la prețuri inferioare costurilor cu scopul de a elimina Icera, singura concurentă a recurentelor pe această piață în perioada menționată. La 15 august 2016, recurentele și-au prezentat observațiile referitoare la respectiva comunicare privind obiecțiunile.

9 La 30 ianuarie 2017, Comisia a adresat recurentelor o solicitare de informații în temeiul articolului 18 alineatele (1) și (2) din Regulamentul nr. 1/2003. În lipsa unui răspuns la această solicitare de informații, la 31 martie 2017, în temeiul articolului 18 alineatul (3) din acest regulament, Comisia a adoptat decizia în litigiu.

10 Potrivit articolului 1 din această decizie, recurentele trebuiau să furnizeze, în anumite termene, informațiile specificate în anexa I la aceasta, în caz contrar fiindu-le aplicată, în temeiul articolului 2 din decizia menționată, o penalitate cu titlu cominatoriu de 580 000 de euro pe zi de întârziere. Recurentele au transmis răspunsul lor la întrebările adresate în termenele stabilite, care fuseseră între timp prelungite de Comisie.

Acțiunea în fața Tribunalului și hotărârea atacată

- 11 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 13 iunie 2017, recurentele au formulat la Tribunal o acțiune având ca obiect anularea deciziei în litigiu, în susținerea căreia au invocat șase motive.
- 12 Cu titlu introductiv, la punctele 29-33 din hotărârea atacată, Tribunalul a înlăturat ca inoperantă critica întemeiată pe caracterul excesiv al duratei procedurii administrative, observând că o astfel de critică era lipsită de relevanță în cadrul examinării unei acțiuni având ca obiect nu o decizie de constatare a unei încălcări a articolului 102 TFUE, ci o decizie de solicitare de informații.
- 13 Acestea fiind spuse, Tribunalul, în primul rând, a înlăturat al treilea motiv, întemeiat pe lipsa motivării deciziei în litigiu. În această privință, Tribunalul a considerat, la punctele 47-54 din hotărârea atacată, că, în măsura în care decizia în litigiu menționa în mod clar și neechivoc prezumțiile privind săvârșirea încălcării pe care Comisia intenționa să le verifice, precum și necesitatea informațiilor solicitate pentru evaluarea elementelor de probă aflate în posesia sa în lumina argumentelor invocate de recurente după ce le fusese adresată comunicarea privind obiecțiunile, această decizie era motivată corespunzător cerințelor legale, Comisia nefiind obligată să furnizeze o motivare mai detaliată cu privire la modul în care intenționa să utilizeze aceste informații pentru examinarea argumentelor menționate.
- 14 În al doilea rând, Tribunalul a examinat primele două aspecte ale primului motiv, întemeiat pe încălcarea principiului necesității. Într-o primă etapă, Tribunalul a înlăturat, la punctele 69-91 din hotărârea atacată, primul aspect al primului motiv, prin care se urmărea ca decizia în litigiu să fie anulată în măsura în care depășea cadrul investigației efectuate astfel cum fusese definit în comunicarea privind obiecțiunile, solicitând informații referitoare la cipurile care compun chipseturile vizate de această investigație și care priveau perioade adiacente perioadei încălcării definite în comunicarea privind obiecțiunile menționată. În acest scop, Tribunalul a considerat, pe de o parte, că, în special pentru a lua în considerare argumentele invocate de întreprinderile în cauză, Comisia era îndreptățită să își continue investigația după adoptarea comunicării privind obiecțiunile respective, inclusiv prin intermediul unor solicitări de informații suplimentare, fără ca aceasta să determine nelegalitatea acestor solicitări sau să repună în discuție, în sine, caracterul necesar al informațiilor astfel solicitate. Pe de altă parte, Tribunalul a statuat că prerogativele Comisiei nu pot fi limitate în ceea ce privește chestiunile pe care intenționează să le ridice, în măsura în care acestea permit obținerea informațiilor necesare pentru investigația efectuată, iar Comisia oferă întreprinderilor în cauză posibilitatea de a fi audiate. Tribunalul a adăugat că, în orice caz, fără a extinde cadrul acestei investigații, Comisia ceruse informațiile solicitate, acestea fiind nu numai relevante ca elemente de înțelegere a contextului în care se înscria un eventual comportament ilicit, ci și necesare pentru aplicarea unui criteriu „preț-cost” adecvat.
- 15 Într-o a doua etapă, Tribunalul a înlăturat, la punctele 98-110 din hotărârea atacată, al doilea aspect al primului motiv, prin care se urmărea repunerea în discuție a caracterului necesar al informațiilor solicitate având în vedere prezumțiile pe care Comisia intenționa să le verifice. În acest scop, Tribunalul a arătat în esență că prin decizia în litigiu Comisia a încercat să obțină informații care să permită stabilirea criteriului „preț-cost” pe baza unor date care reflectau în mod fidel situația din perioada încălcării, din moment ce, având în vedere în special observațiile formulate de recurente cu privire la comunicarea privind obiecțiunile, a considerat că datele pe care s-a întemeiat în acest scop în comunicarea privind obiecțiunile nu reflectau prețul plătit efectiv de clienții recurenților și că acest element era determinant pentru a verifica dacă încălcarea fusese săvârșită. În consecință, informațiile solicitate prezentau un raport de corelare cu prezumțiile privind săvârșirea încălcării în cauză și trebuiau considerate ca fiind necesare, deși Comisia ar fi încercat să își modifice sau să își adapteze metodologia după trimiterea comunicării privind obiecțiunile menționate.

- 16 În al treilea rând, Tribunalul a examinat al doilea motiv, prin care recurentele contestau caracterul proporțional al deciziei în litigiu. Mai întâi, Tribunalul a înlăturat, la punctele 118-148 din hotărârea atacată, primul aspect al acestui motiv, care se suprapunea cu al treilea aspect al primului motiv și urmărea să repună în discuție caracterul proporțional al deciziei menționate în raport cu volumul de muncă pe care îl implica. În această privință, Tribunalul a considerat că volumul de muncă menționat, oricât ar fi fost de important, nu prezenta un caracter disproporționat în raport cu necesitățile investigației referitoare la prezumțiile privind săvârșirea încălcării pe care Comisia intenționa să le verifice, iar aceasta în special ținând seama de observațiile formulate de recurente cu privire la comunicarea privind obiecțiunile. Potrivit Tribunalului, faptul că recurentele nu păstrau informațiile solicitate în formatul de răspuns propus de Comisie și că arhivele lor nu fuseseră organizate în mod sistematic era lipsit de relevanță în această privință. În continuare, Tribunalul a înlăturat ca inadmisibil al doilea aspect al celui de al doilea motiv, întemeiat pe caracterul disproporționat al cuantumului penalității cu titlu cominatoriu prevăzute la articolul 2 din decizia în litigiu. După ce a arătat că prin intermediul acestui aspect recurentele solicitau implicit anularea articolului menționat, Tribunalul a considerat la punctele 153-159 din hotărârea atacată că decizia în litigiu avea un caracter preliminar în raport cu eventuala decizie care stabilea în mod definitiv cuantumul total al unei penalități cu titlu cominatoriu și, prin urmare, nu constituia un act atacabil. În sfârșit, Tribunalul a înlăturat, la punctele 164-166 din această hotărâre, al treilea aspect al acestui motiv, prin care se urmărea să se repună în discuție caracterul suficient al termenelor de răspuns acordate prin decizia în litigiu.
- 17 În al patrulea rând, Tribunalul a înlăturat al patrulea motiv, prin care recurentele reproșau Comisiei că a răsturnat în mod nejustificat sarcina probei prin faptul că le-a pretins să îndeplinească acte care țin de constituirea unui dosar și, în consecință, care sunt de competența acestei instituții, observând, la punctele 172-175 din hotărârea atacată, că motivul menționat era rezultatul unei interpretări eronate a deciziei în litigiu. Pe de o parte, Tribunalul a considerat că Comisia nu încercase să auditeze conturile recurentelor, ci să dispună de elemente necesare pentru a adapta metodologia criteriului „preț-cost” astfel încât să țină seama de criticile pe care acestea le formulară în observațiile referitoare la comunicarea privind obiecțiunile. Pe de altă parte, Tribunalul a considerat că Comisia nici nu a solicitat recurentelor să demonstreze că s-au conformat legii, ci să furnizeze documente interne care să confirme propria lor afirmație potrivit căreia, cu ocazia adoptării deciziilor în materie de prețuri, acestea se întemeiaseră pe jurisprudența relevantă, precum și pe orientările Comisiei.
- 18 În al cincilea rând, Tribunalul a examinat, iar ulterior a înlăturat, la punctele 186-195 din hotărârea atacată, al cincilea motiv, prin care se urmărea repunerea în discuție a deciziei în litigiu, în măsura în care aceasta încălca dreptul recurentelor de a nu contribui la propria incriminare, impunându-le să răspundă la întrebări care depășesc cadrul furnizării unor elemente de natură factuală sau să demonstreze că s-au conformat normelor de concurență ale Uniunii. În această privință, Tribunalul a subliniat în special, *primo*, că informațiile solicitate aveau un caracter pur factual, *secundo*, că aceste informații priveau date la care numai recurentele puteau avea acces și că, prin urmare, acestea din urmă erau obligate să le furnizeze, chiar dacă informațiile respective puteau servi la stabilirea existenței unui comportament anticoncurențial, și, *tertio*, că recurentele nu demonstraseră că faptul că, pentru a răspunde la întrebările adresate, erau obligate să formalizeze datele factuale solicitate într-un document care urmărea să faciliteze înțelegerea acestora de către Comisie era susceptibil să constituie în privința lor o încălcare a acestui drept.
- 19 În al șaselea rând, Tribunalul a înlăturat, la punctele 201-203 din hotărârea atacată, al șaselea motiv, întemeiat pe o încălcare a principiului bunei administrări, arătând că din examinarea primelor cinci motive, cu care se suprapuneau criticile invocate în cadrul celui de al șaselea motiv, reieșea că tocmai pentru a se conforma obligațiilor care decurg din acest principiu Comisia adoptase decizia în litigiu.

Concluziile părților în recurs

20 Qualcomm și Qualcomm Europe solicită Curții:

- anularea hotărârii atacate;
- anularea deciziei în litigiu;
- cu titlu subsidiar, trimiterea cauzei la Tribunal spre rejudecare, pentru ca acesta să se pronunțe în conformitate cu aspectele de drept soluționate de Curte, și
- obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată efectuate de acestea în procedura în fața Tribunalului și a Curții.

21 Comisia solicită Curții:

- respingerea recursului;
- obligarea recurenților la plata cheltuielilor de judecată.

Cu privire la recurs

22 În susținerea recursului, recurențele invocă șase motive.

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe omisiunea de a se pronunța

Argumentația părților

23 Prin intermediul primului motiv de recurs, recurențele reproșează Tribunalului că a omis să se pronunțe cu privire la toate motivele și argumentele lor.

24 În primul rând, recurențele susțin că Tribunalul a omis în mod eronat, la punctele 29-33, 101, 102, 110, 147 și 202 din hotărârea atacată, să examineze pe fond argumentația lor potrivit căreia durata excesivă a procedurii administrative a adus atingere dreptului lor la apărare, prin înlăturarea acesteia ca fiind lipsită de relevanță în măsura în care nu privea o decizie de constatare a unei încălcări a articolului 102 TFUE. În acest scop, Tribunalul ar fi săvârșit o eroare de drept în interpretarea și în aplicarea prin analogie în speță a jurisprudenței rezultate din Hotărârea Tribunalului din 18 iunie 2008, Hoechst/Comisia (T-410/03, EU:T:2008:211, punctul 227). Această jurisprudență nu ar face nicio distincție după cum decizia în cauză constată existența unei încălcări sau constituie un alt tip de decizie finală și, prin urmare, jurisprudența menționată ar permite contestarea caracterului rezonabil al duratei unei investigații în cadrul unei acțiuni îndreptate împotriva unor decizii finale ale Comisiei care aplică sau amenință să aplice amenzi sau penalități cu titlu cominatoriu întreprinderii în cauză.

25 Prin urmare, Tribunalul ar fi considerat, de asemenea în mod eronat, la punctul 110 din hotărârea atacată, că a analizat argumentația întemeiată pe durata excesivă a procedurii administrative invocate în cadrul primului aspect al celui de al doilea motiv. Astfel, Tribunalul s-ar fi limitat la punctul 147 din această hotărâre să examineze argumentația referitoare la dificultățile întâmpinate de recurenți pentru a comunica informații aferente unor fapte care datează de mai mulți ani și nu ar fi examinat argumentația potrivit căreia durata excesivă a investigației efectuate ar fi afectat capacitatea lor de a se apăra în mod efectiv.

- 26 În al doilea rând, recurențele susțin că Tribunalul s-a abținut în mod eronat să examineze al șaselea motiv, întemeiat pe încălcarea principiului bunei administrări, justificând că celelalte motive fuseseră înlăturate. Întrucât ar fi omis, cu încălcarea considerentului (37) al Regulamentului nr. 1/2003 și a articolului 41 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale, să aprecieze acest motiv și în special argumentația recurențelor potrivit căreia decizia în litigiu era rezultatul unei investigații parțiale, înlăturând această argumentație fără o explicație adecvată și o motivare suficientă, Tribunalul ar fi săvârșit o eroare de drept.
- 27 Comisia contestă această argumentație.

Aprecierea Curții

- 28 Primul motiv de recurs este întemeiat pe omisiunea Tribunalului de a se pronunța, pe de o parte, cu privire la argumentația recurențelor întemeiată pe o încălcare a dreptului lor la apărare în considerarea duratei excesive a procedurii administrative și, pe de altă parte, cu privire la al șaselea motiv, întemeiat pe o încălcare a principiului bunei administrări. În plus, primul motiv de recurs este de asemenea întemeiat pe o eroare de drept, pretins săvârșită de Tribunal în cadrul examinării acestei argumentații, în interpretarea și aplicarea jurisprudenței rezultate din Hotărârea Tribunalului din 18 iunie 2008, Hoechst/Comisia (T-410/03, EU:T:2008:211).
- 29 În ceea ce privește, în primul rând, pretinsa omisiune de a se pronunța cu privire la argumentația menționată și la al șaselea motiv, trebuie arătat mai întâi că, astfel cum recurențele însele recunosc în mod implicit, Tribunalul a examinat, la punctele 29-33 și, respectiv, la punctele 198-203 din hotărârea atacată, aceeași argumentație și acest motiv, înainte de a le înlătura ca inoperantă și, respectiv, ca nefondat.
- 30 În continuare, în ceea ce privește mai precis pretinsa omisiune de a se pronunța cu privire la argumentația întemeiată pe o încălcare a dreptului la apărare al recurențelor ca urmare a duratei excesive a procedurii administrative, este necesar să se arate că, din moment ce Tribunalul a examinat-o, cu titlu introductiv, înainte de a o înlătura ca inoperantă, nu i se poate reproșa acestuia că nu a examinat-o din nou în cadrul examinării celui de al doilea aspect al primului motiv. Pe de altă parte, trebuie arătat că, la punctul 110 din hotărârea atacată, Tribunalul nu a menționat că a analizat această argumentație în cadrul examinării primului aspect al celui de al doilea motiv, ci a considerat că argumentația recurențelor întemeiată pe o încălcare a dreptului lor la apărare ca urmare a dificultăților pe care acestea le-ar fi avut ca să comunice, ținând seama de nivelul de detaliere impus, informații referitoare la fapte care datau de mai mulți ani se suprapunea cu anumite critici invocate în acest aspect și examinate pe fond la punctul 147 din hotărârea atacată.
- 31 În sfârșit, în ceea ce privește pretinsa omisiune de a se pronunța cu privire la al șaselea motiv, întemeiat pe o încălcare a principiului bunei administrări, trebuie adăugat că Tribunalul a justificat suficient de ce trebuia înlăturat acest motiv. Astfel, pe de o parte, la punctul 201 din hotărârea atacată, Tribunalul a arătat că argumentația recurențelor invocată în cadrul motivului menționat se suprapunea cu cea care fusese invocată în susținerea primelor cinci motive și care fusese înlăturată în cadrul examinării acestor motive. Pe de altă parte, la acest punct 201, Tribunalul a considerat că din analiza motivelor menționate reieșea că Comisia adoptase decizia în litigiu tocmai pentru a-și îndeplini obligația de examinare cu atenție și cu imparțialitate, în conformitate cu jurisprudența referitoare la principiul bunei administrări, amintită la punctul 200 din hotărârea atacată, argumentația invocată de recurențe, în special în cadrul observațiilor lor referitoare la comunicarea privind obiecțiunile, pentru a pregăti decizia sa finală cu privire la eventuala existență a unei încălcări a articolului 102 TFUE cu toată diligența necesară și pe baza tuturor datelor care puteau avea un efect asupra acesteia. Astfel, Tribunalul a putut concluziona în mod întemeiat, la punctul 202 din hotărârea atacată, că recurențele nu au reușit să demonstreze pretinsa încălcare a principiului bunei administrări în considerarea unui comportament parțial al Comisiei.

- 32 În ceea ce privește, în al doilea rând, eroarea de drept în interpretarea și aplicarea jurisprudenței rezultate din Hotărârea Tribunalului din 18 iunie 2008, Hoechst/Comisia (T-410/03, EU:T:2008:211, punctul 227), este suficient să se arate că dintr-o jurisprudență constantă a Curții reiese că încălcarea principiului respectării termenului rezonabil nu poate justifica anularea decât a unei decizii de constatare a unor încălcări, adoptată la finalul unei proceduri administrative întemeiate pe articolul 101 sau 102 TFUE, întrucât s-a stabilit că această încălcare a adus atingere dreptului la apărare al întreprinderilor în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 septembrie 2006, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Comisia, C-105/04 P, EU:C:2006:592, punctele 42 și 43, Hotărârea din 9 iunie 2016, CEPESA/Comisia, C-608/13 P, EU:C:2016:414, punctul 61, și Hotărârea din 9 iunie 2016 PROAS/Comisia, C-616/13 P, EU:C:2016:415, punctul 74).
- 33 Prin urmare, Tribunalul a amintit, la punctul 31 din hotărârea atacată, fără a săvârși o eroare de drept, concluziile care decurg din această jurisprudență, astfel cum au fost reluate de Tribunal în Hotărârea din 18 iunie 2008, Hoechst/Comisia (T-410/03, EU:T:2008:211). Tot în mod întemeiat, Tribunalul a aplicat în continuare în speță, la punctele 32 și 33 din hotărârea atacată, jurisprudența menționată, considerând că, întrucât acțiunea cu care era sesizat avea ca obiect nu o decizie de constatare a unei încălcări a articolului 102 TFUE, ci o decizie de solicitare de informații adoptată în cadrul unei proceduri administrative care putea, după caz, să conducă la o astfel de decizie de constatare a unei încălcări, argumentația întemeiată pe caracterul excesiv al duratei procedurii administrative era lipsită de relevanță în cadrul examinării acestei acțiuni și, prin urmare, trebuia înlăturată ca inoperantă.
- 34 În aceste condiții, este necesar să se înlăture primul motiv de recurs ca fiind nefondat.

Cu privire la al doilea motiv, referitor la aprecierea caracterului suficient de motivat al deciziei în litigiu

Argumentația părților

- 35 Prin intermediul celui de al doilea motiv de recurs, recurențele susțin că Tribunalul a săvârșit erori de fapt și de drept, precum și o denaturare a elementelor de probă referitoare la acestea și un viciu de motivare în cadrul aprecierii, la punctele 35-56 din hotărârea atacată, a caracterului suficient de motivat al deciziei în litigiu.
- 36 În primul rând, recurențele reproșează Tribunalului că, în special la punctele 81, 82, 85, 127, 132, 136, 137, 139 și 145 din hotărârea atacată, referitoare la aprecierea primului și a celui de al doilea motiv, întemeiate pe încălcarea principiilor necesității și proporționalității, a săvârșit erori de fapt, precum și o denaturare a elementelor de probă prezentate de acestea.
- 37 În al doilea rând, recurențele invocă o denaturare a acestor elemente de probă, întrucât Tribunalul ar fi omis, la punctele 48-53 din această hotărâre, să ia în considerare corespondența pe care acestea o schimbaseră cu Comisia, înainte și după adoptarea deciziei în litigiu, pentru a solicita clarificarea anumitor aspecte și a cadrului investigației efectuate.
- 38 În al treilea rând, recurențele contestă considerațiile Tribunalului, formulate la punctul 52 din hotărârea menționată, potrivit cărora caracterul suficient de motivat al deciziei în litigiu nu era repus în discuție de afirmațiile lor potrivit cărora Comisia nu explicase modul în care informațiile solicitate i-ar permite să răspundă la argumentele pe care le-au invocat în cadrul observațiilor lor cu privire la comunicarea privind obiecțiunile sau să evalueze relevanța lor pentru investigația sa. Aceste considerații ar fi nu numai insuficiente, ci și vădit nefondate, ca urmare a erorilor săvârșite de Tribunal la punctele 53-55 din hotărârea atacată și abordate în cadrul examinării celui de al treilea motiv de recurs.

- 39 Comisia apreciază că al doilea motiv de recurs trebuie înlăturat ca inadmisibil întrucât recurențele nu indică în mod precis elementele criticate din hotărârea atacată și nu își susțin în mod detaliat argumentația. De asemenea, susține că, în orice caz, acest motiv este nefondat.
- 40 În memoriul în replică, recurențele răspund că în cererea lor introductivă în primă instanță au prezentat în mod detaliat motivele pentru care decizia în litigiu nu era motivată suficient și, pentru acest motiv, au demonstrat în mod precis și detaliat în recursul lor erorile pe care Tribunalul le-ar fi săvârșit atunci când a concluzionat altfel.

Aprecierea Curții

- 41 Al doilea motiv de recurs se întemeiază pe erori de fapt și de drept, precum și pe o denaturare a elementelor de probă referitoare la acesta și pe un viciu de motivare pretins săvârșit de Tribunal în cadrul aprecierii, la punctele 35-56 din hotărârea atacată, a caracterului suficient de motivat al deciziei în litigiu.
- 42 Or, trebuie amintit, cu titlu introductiv, că dintr-o jurisprudență constantă reiese că, mai întâi, odată ce Tribunalul a constatat sau a apreciat faptele, Curtea este competentă, în temeiul articolului 256 TFUE, doar să exercite un control cu privire la calificarea juridică a acestor fapte și la consecințele juridice care au fost stabilite pe baza lor. Aprecierea faptelor nu constituie, așadar, cu excepția cazului denaturării elementelor de probă prezentate în fața Tribunalului, o chestiune de drept supusă ca atare controlului Curții (Hotărârea din 20 septembrie 2018, Spania/Comisia, C-114/17 P, EU:C:2018:753, punctul 75 și jurisprudența citată).
- 43 În continuare, atunci când invocă o denaturare a elementelor de probă de către Tribunal, recurentul trebuie, în temeiul articolului 256 TFUE, al articolului 58 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene și al articolului 168 alineatul (1) litera (d) din Regulamentul de procedură al Curții, să indice cu precizie elementele care ar fi fost denaturate de acesta și să demonstreze erorile de analiză care, în opinia sa, ar fi condus Tribunalul la această denaturare. În plus, o denaturare trebuie să reiasă în mod evident din înscrisurile dosarului, fără a fi necesară o nouă apreciere a faptelor și a probelor (Hotărârea din 25 iunie 2020, CSUE/KF, C-14/19 P, EU:C:2020:492, punctul 105).
- 44 Pe de altă parte, deși o denaturare a elementelor de probă poate consta într-o interpretare a unui document contrară conținutului acestuia, ea trebuie să reiasă în mod evident din dosarul prezentat Curții și presupune că Tribunalul a depășit în mod vădit limitele unei aprecieri rezonabile a acestor elemente de probă. În această privință, nu este suficient să se arate că un document ar putea face obiectul unei interpretări diferite de cea reținută de Tribunal (Hotărârea din 30 ianuarie 2020, Česká dráhy/Comisia, C-538/18 P și C-539/18 P, nepublicată, EU:C:2020:53, punctul 60 și jurisprudența citată).
- 45 Or, în temeiul dispozițiilor amintite la punctul 43 din prezenta hotărâre, un recurs trebuie să indice cu precizie elementele criticate ale hotărârii a cărei anulare se solicită, precum și argumentele juridice care susțin în mod specific această cerere. Nu îndeplinește cerințele ce rezultă din respectivele dispoziții recursul care, fără a cuprinde cel puțin o argumentare prin care să se urmărească în mod precis identificarea erorii de drept care ar vicia hotărârea atacată, se limitează la reproducerea textuală a motivelor și a argumentelor care au fost deja prezentate în fața Tribunalului, inclusiv cele care erau întemeiate pe fapte înlăturate în mod expres de această instanță. Astfel, un asemenea recurs constituie în realitate o cerere prin care se urmărește o simplă reexaminare a cererii introductive depuse la Tribunal, ceea ce nu este de competența Curții (Hotărârea din 20 decembrie 2017, Comunidad Autónoma de Galicia și Retegal/Comisia, C-70/16 P, EU:C:2017:1002, punctul 48, precum și jurisprudența citată).

- 46 În speță, în ceea ce privește în primul rând al doilea argument invocat de recurente, amintit la punctul 37 din prezenta hotărâre, care trebuie analizat mai întâi, este necesar să se sublinieze că ele se limitează să enunțe acest argument, făcând trimitere la argumentațiile pe care le-au invocat în fața Tribunalului, fără a demonstra în niciun fel erorile de analiză care, în opinia lor, l-au condus la pretinsa denaturare și în special fără a demonstra modul în care pretinsa omisiune a Tribunalului de a lua în considerare corespondența pe care o schimbaseră cu Comisia în cadrul aprecierii caracterului suficient de motivat al deciziei în litigiu constituie o denaturare a acestui element de probă. Rezultă că argumentul respectiv nu îndeplinește în mod vădit cerințele menționate la punctele 42-45 din prezenta hotărâre.
- 47 În ceea ce privește, în al doilea rând, primul și al treilea argument invocate de recurente, amintite la punctele 36 și 38 din prezenta hotărâre, este necesar să se arate că aceste argumente urmăresc să conteste constatări de fapt și considerații efectuate de Tribunal în cadrul aprecierii caracterului necesar și proporțional al informațiilor solicitate. Argumentele menționate se suprapun astfel cu anumite argumente invocate în cadrul celui de al treilea și al celui de al patrulea motiv și vor fi, prin urmare, analizate în cadrul examinării acestora.
- 48 Ținând seama de cele ce precedă, al doilea motiv de recurs trebuie înlăturat ca fiind vădit inadmisibil.

Cu privire la al treilea motiv, referitor la aprecierea caracterului necesar al informațiilor solicitate prin decizia în litigiu

- 49 Prin intermediul celui de al treilea motiv de recurs, recurentele reproșează Tribunalului că a săvârșit erori de drept, nu și-a respectat obligația de motivare și a denaturat elemente de probă în cadrul aprecierii caracterului necesar al informațiilor solicitate prin decizia în litigiu. Acest motiv de recurs cuprinde cinci aspecte.

Cu privire la primele trei aspecte

– Argumentația părților

- 50 Prin intermediul primelor trei aspecte ale celui de al treilea motiv de recurs, recurentele susțin că concluziile Tribunalului potrivit cărora, în primul rând, decizia în litigiu nu modificase cadrul investigației, în al doilea rând, Comisia era abilitată în mod legal să solicite informații care țineau de perioade situate în afara cadrului investigației, astfel cum este definit prin comunicarea privind obiecțiunile, și, în al treilea rând, informațiile solicitate prin această decizie erau necesare sunt afectate de erori de drept și de fapt, precum și de o denaturare a elementelor de probă referitoare la acestea și de un viciu de motivare.
- 51 Prin intermediul primului aspect, recurentele susțin că Tribunalul a concluzionat în mod eronat, la punctele 81, 82 și 91 din hotărârea atacată, că decizia în litigiu nu modificase cadrul investigației. Astfel, mai întâi, Tribunalul nu ar fi respectat corespondența schimbată între recurente și Comisie, în care îi solicitau acesteia din urmă să confirme cadrul respectiv pentru a înțelege întinderea investigației efectuate. În continuare, Tribunalul nu ar fi arătat că prin decizia în litigiu Comisia a extins cadrul menționat prin dublarea duratei sale și prin solicitarea a numeroase informații privind șapte componente ale chipseturilor în loc de trei chipseturi, fără ca acest lucru să fi fost necesar pentru a permite Comisiei să examineze argumentele invocate de recurente. În sfârșit, Tribunalul nu ar fi arătat că extinderea cadrului acestei investigații se corobora cu comunicarea suplimentară privind obiecțiunile, care, întemeindu-se pe date obținute datorită deciziei în litigiu, ar fi contribuit la întocmirea unui dosar complet nou în sarcina recurentelor, întemeiat în special pe un nou criteriu „preț-cost”, „păstrând numai «cochilia» dosarului prezentat în comunicarea privind obiecțiunile”.

- 52 Procedând astfel, Tribunalul ar fi încălcat, la punctul 62 din hotărârea atacată, precum și la punctul 69 și următoarele din aceasta, o jurisprudență consacrată care ar impune evaluarea dosarului în lumina ansamblului faptelor și a contextului în care acestea se înscriu și în special a faptului că decizia în litigiu fusese adoptată într-un stadiu foarte avansat al unei proceduri administrative extrem de lungi și la doi ani după emiterea comunicării privind obiecțiunile. În schimb, prin invocarea competenței largi de investigare a Comisiei, Tribunalul ar fi aprobat punctul de vedere al acesteia, fără a verifica dacă aceasta din urmă explicase ponderarea și evaluarea elementelor luate în considerare.
- 53 În acest context, Tribunalul ar fi săvârșit de asemenea, la punctul 73 din hotărârea menționată, o eroare de drept, întemeindu-se prin analogie pe jurisprudența rezultată din Hotărârea Tribunalului din 30 septembrie 2003, *Atlantic Container Line și alții/Comisia* (T-191/98 și T-212/98-T-214/98, EU:T:2003:245), pentru a concluziona că articolul 18 alineatele (2) și (3) din Regulamentul nr. 1/2003 nu impune Comisiei nicio obligație în ceea ce privește data la care poate efectua trimiterea de solicitări de informații, ceea ce ar însemna de fapt să lase Comisiei libertatea de a efectua investigațiile în privința întreprinderilor astfel cum consideră aceasta și atât timp cât dorește, cu încălcarea principiilor necesității, proporționalității și buneii administrări, a literei sau a spiritului considerentului (23) și al articolului 18 din acest regulament, precum și a Hotărârii din 10 martie 2016, *HeidelbergCement/Comisia* (C-247/14 P, EU:C:2016:149).
- 54 Prin intermediul celui de al doilea aspect, recurentele susțin că Tribunalul a denaturat, la punctele 85, 88 și 127 din hotărârea atacată, elementele de probă prin faptul că a dat o interpretare eronată, pe de o parte, a tipului de date care erau înregistrate în sistemul lor contabil intern și a celor pe care Comisia s-a întemeiat pentru a efectua analiza raportului „preț-cost” în comunicarea privind obiecțiunile și, pe de altă parte, a criticilor formulate cu privire la metoda adoptată în această comunicare privind obiecțiunile.
- 55 În plus, recurentele critică considerațiile Tribunalului referitoare la necesitatea solicitării de către Comisie a unor informații referitoare la perioade anterioare și ulterioare perioadei încălcării. În această privință, recurentele, pe de o parte, reproșează Tribunalului că a săvârșit, la punctul 86 din hotărârea atacată, o eroare de drept aplicând prin analogie în speță Hotărârea Tribunalului din 22 martie 2012, *Slovak Telekom/Comisia* (T-458/09 și T-171/10, EU:T:2012:145, punctul 51), pentru a recunoaște că este necesar pentru Comisie să solicite informații referitoare la o perioadă anterioară perioadei încălcării pentru a preciza contextul în care se înscria un comportament în această din urmă perioadă. Astfel, potrivit recurentelor, faptele în discuție în această din urmă hotărâre, precum și în jurisprudența citată în aceasta, care priveau decizii adoptate înainte de comunicarea privind obiecțiunile și care urmăreau să determine contextul în care se înscria comportamentul ilicit, erau diferite de cele care prevalează în speță.
- 56 Pe de altă parte, recurentele contestă constatările efectuate de Tribunal la punctele 87 și 90 din hotărârea atacată, potrivit cărora Comisia era îndreptățită să solicite date referitoare la anul 2008, precum și la exercițiul lor contabil 2013. În acest scop, ele invocă un pretins viciu de motivare a hotărârii atacate în ceea ce privește aceste constatări, întrucât Tribunalul ar fi omis să stabilească relevanța acestor date pentru a aprecia pretinsa încălcare.
- 57 Prin intermediul celui de al treilea aspect, recurentele reproșează mai întâi Tribunalului că nu a motivat corespunzător cerințelor legale, la punctele 99-111 din hotărârea atacată, în ce mod informațiile solicitate prin decizia în litigiu erau necesare pentru a permite Comisiei să stabilească obiecțiunile formulate în comunicarea privind obiecțiunile.
- 58 În continuare, recurentele consideră că Tribunalul a săvârșit, în special la punctele 98, 99 și 188 din hotărârea atacată, o eroare de fapt și a denaturat elementele de probă atunci când a considerat că Comisia solicita date suplimentare pentru a reconstitui prețurile plătite efectiv de clienții lor pentru a

răspunde la criticile formulate în răspunsul lor la comunicarea privind obiecțiunile. Astfel, având în vedere explicațiile furnizate de recurente în acest răspuns, datele respective nu ar fi fost nici necesare, nici utile în acest scop.

- 59 În sfârșit, recurentele contestă constatările factuale ale Tribunalului, efectuate la punctele 105-107 din hotărârea atacată, potrivit cărora trimiterea făcută în decizia în litigiu la o anexă la răspunsul la o solicitare de informații anterioară trebuia înțeleasă în sensul că le invita să prezinte date de aceeași natură, reafirmând că prin această trimitere Comisia le solicitase să refacă munca de contabilitate pentru a le audita din nou conturile. Prin urmare, Tribunalul ar fi săvârșit de asemenea o eroare de drept atunci când a considerat că informațiile solicitate prezentau o legătură cu încălcarea pretinsă, ceea ce ar fi de altfel confirmat de comunicarea suplimentară privind obiecțiunile.
- 60 Comisia apreciază că primele trei aspecte ale celui de al treilea motiv de recurs trebuie înlăturate ca inadmisibile. Astfel, recurentele nu ar fi indicat în mod suficient de precis elementele care ar fi fost denaturate, nu ar fi demonstrat erorile de apreciere care ar fi condus la o asemenea denaturare și nici nu și-ar fi susținut afirmațiile întemeiate pe un pretins viciu de motivare a hotărârii atacate. În schimb, ele s-ar fi limitat să reitereze argumentele invocate în fața Tribunalului pentru a obține o reexaminare a acestora. De altfel, Comisia arată că aceste aspecte sunt, în orice caz, nefondate.
- 61 În memoriul în replică, recurentele reiterează în esență argumentele invocate în recurs și susțin că au demonstrat erorile săvârșite de Tribunal în cadrul aprecierii fie a argumentelor invocate în primă instanță, fie a situației de fapt din speță.

– *Aprecierea Curții*

- 62 Primele trei aspecte ale celui de al treilea motiv de recurs, care trebuie examinate împreună, urmăresc să demonstreze că Tribunalul a săvârșit erori de drept și de fapt, precum și o denaturare a elementelor de probă referitoare la acestea și că nu a motivat suficient hotărârea atacată concluzionând, în primul rând, că decizia în litigiu nu modificase cadrul investigației efectuate, astfel cum fusese definit în comunicarea privind obiecțiunile, în al doilea rând, că Comisia era abilitată în mod legal să solicite informații care țineau de perioade situate în afara acestui cadru și, în al treilea rând, că informațiile solicitate în această decizie erau necesare.
- 63 Or, în ceea ce privește, în primul rând, pretinsele erori de fapt și denaturări ale elementelor de probă săvârșite de Tribunal și amintite la punctele 51, 54, 58 și 59 din prezenta hotărâre, trebuie arătat că recurentele se limitează să indice aceste fapte și elemente de probă pretins denaturate de Tribunal, reiterându-și în esență aprecierea pe care o formulară în primă instanță, fără a prezenta însă niciun element din care să reiasă în mod vădit erorile de analiză care ar fi condus Tribunalul la o asemenea denaturare și fără a demonstra că acesta din urmă ar fi depășit în mod vădit limitele unei aprecieri rezonabile a respectivelor elemente de probă.
- 64 În consecință, conform jurisprudenței amintite la punctele 42-45 din prezenta hotărâre, în măsura în care primele trei aspecte ale celui de al treilea motiv de recurs tind să demonstreze că Tribunalul a săvârșit erori de fapt și a denaturat elementele de probă referitoare la ele, aceste aspecte trebuie înlăturate ca fiind vădit inadmisibile.
- 65 În ceea ce privește, în al doilea rând, temeinicia părții din aceste aspecte care este admisibilă, este necesar să se arate că aceasta urmărește în esență să repună în discuție aprecierea de către Tribunal a caracterului necesar al informațiilor solicitate prin decizia în litigiu din punctul de vedere al domeniului de aplicare material și temporal al acestora, reproșându-i erori de drept, precum și un viciu de motivare a hotărârii atacate.

- 66 În această privință este necesar să se amintească, cu titlu introductiv, că, pe de o parte, Curtea a statuat că o comunicare privind obiecțiunile este un document cu caracter procedural și pregător care, pentru a asigura exercitarea eficientă a dreptului la apărare, delimitează obiectul procedurii administrative inițiate de Comisie, împiedicând-o astfel pe aceasta din urmă să rețină alte obiecțiuni în decizia sa prin care finalizează procedura vizată. Prin urmare, este inerent naturii acestei comunicări să fie provizorie și susceptibilă de modificări la momentul evaluării efectuate ulterior de Comisie, pe baza observațiilor care i-au fost prezentate ca răspuns de către părți și a altor constatări de fapt. Astfel, Comisia trebuie să țină seama de elementele ce rezultă din întreaga procedură administrativă, fie pentru a înlătura obiecțiuni care ar fi nefondate, fie pentru a rectifica și a completa atât în fapt, cât și în drept argumentarea sa în susținerea obiecțiunilor pe care le reține (Hotărârea din 24 septembrie 2009, Erste Group Bank și alții/Comisia, C-125/07 P, C-133/07 P și C-137/07 P, EU:C:2009:576, punctele 310 și 311).
- 67 Rezultă că aprecierile de fapt sau de drept efectuate în comunicarea privind obiecțiunile nu sunt obligatorii pentru Comisie. Dimpotrivă, aceasta trebuie să își motiveze decizia finală prin aprecierile sale definitive întemeiate pe rezultatele întregii sale investigații astfel cum se prezintă la data încheierii procedurii oficiale, fără a fi obligată să explice eventualele diferențe existente în raport cu aprecierile sale provizorii care figurează în comunicarea privind obiecțiunile (a se vedea în acest sens Ordonanța din 18 iunie 1986, British American Tobacco și Reynolds Industries/Comisia, 142/84, nepublicată, EU:C:1986:250, punctul 15, și Hotărârea din 17 noiembrie 1987, British American Tobacco și Reynolds Industries/Comisia, 142/84 și 156/84, EU:C:1987:490, punctul 70).
- 68 Pe de altă parte, Curtea a precizat că Comisia poate solicita numai comunicarea unor informații susceptibile să îi permită să verifice prezumțiile privind săvârșirea unor încălcări care justifică desfășurarea investigației și care sunt indicate în solicitarea de informații (Hotărârea Tribunalului din 10 martie 2016, HeidelbergCement/Comisia, C-247/14 P, EU:C:2016:149, punctul 23).
- 69 Având în vedere competența largă de investigare conferită Comisiei prin Regulamentul nr. 1/2003, acesteia îi revine sarcina de a aprecia dacă o informație este necesară pentru a putea identifica o încălcare a normelor de concurență. Chiar dacă dispune deja de indicii, respectiv de elemente de probă referitoare la existența unei încălcări, Comisia poate în mod legitim să considere necesar să solicite informații suplimentare care să îi permită să deceleze mai exact întinderea încălcării, determinarea duratei acesteia sau a cercului întreprinderilor implicate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 octombrie 1989, Orkem/Comisia, 374/87, EU:C:1989:387, punctul 15, și Hotărârea din 22 octombrie 2002, Roquette Frères, C-94/00, EU:C:2002:603, punctul 78).
- 70 În ceea ce privește controlul exercitat de instanța Uniunii asupra aprecierii Comisiei cu privire la caracterul necesar al unei informații, Curtea a statuat că acest caracter trebuie să fie apreciat în raport cu scopul menționat în solicitarea de informații, și anume suspiciunile de încălcare pe care Comisia intenționează să le verifice (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 martie 2016, HeidelbergCement/Comisia, C-247/14 P, EU:C:2016:149, punctele 24 și 25). Cerința unei corelații între solicitarea de informații și încălcarea suspectată este îndeplinită în cazul în care Comisia poate presupune în mod rezonabil, la data solicitării, că această informație este de natură să o ajute să determine existența acestei încălcări (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 mai 1994, SEP/Comisia, C-36/92 P, EU:C:1994:205, punctul 21).
- 71 În speță trebuie arătat, mai întâi, că Tribunalul nu a săvârșit nicio eroare de drept la punctul 62 din hotărârea atacată, atunci când a amintit, cu titlu introductiv, jurisprudența Curții citată la punctele 69 și 70 din prezenta hotărâre.
- 72 În continuare, Tribunalul nu a săvârșit nicio eroare de drept atunci când a considerat în esență, la punctele 69-76 din hotărârea atacată, că, în măsura în care informațiile solicitate sunt necesare, iar solicitarea de informații indică elementele esențiale definite la articolul 18 alineatele (2) și (3) din Regulamentul nr. 1/2003, această dispoziție nu limitează puterea Comisiei de a trimite solicitări de

informații după trimiterea comunicării privind obiecțiunile, Comisia fiind îndreptățită să continue investigația după adoptarea acesteia, în special în vederea obținerii oricărei clarificări necesare în legătură cu argumentele și elementele invocate de întreprinderile în cauză în răspunsul lor la această comunicare, fără ca acest lucru să determine nelegalitatea solicitărilor menționate sau să repună în discuție, în sine, caracterul necesar al informațiilor solicitate.

- 73 Astfel, din jurisprudența citată la punctele 66, 67 și 69 din prezenta hotărâre reiese că, întrucât comunicarea privind obiecțiunile este un act provizoriu și susceptibil de modificare, aprecierile de fapt efectuate în aceasta nu sunt obligatorii pentru Comisie. Dimpotrivă, ea este obligată să efectueze o evaluare a aprecierilor menționate pe baza elementelor care rezultă din întreaga sa investigație și în special a observațiilor prezentate de părți în vederea adaptării și a completării argumentației sale în susținerea obiecțiunilor pe care le reține. Prin urmare, Comisia are dreptul să solicite informații suplimentare în acest scop, în special pentru a identifica mai bine gravitatea încălcării, în măsura în care acestea sunt necesare, în sensul jurisprudenței menționate la punctele 68-70 din prezenta hotărâre.
- 74 În sfârșit, în ceea ce privește necesitatea informațiilor solicitate prin decizia în litigiu, este necesar să se arate că în speță caracterul necesar al acestor informații rezultă din două serii de constatări factuale, efectuate de Tribunal la punctele 85, 88-90, 98 și 99 din hotărârea atacată, pe care, astfel cum s-a statuat la punctele 63 și 64 din prezenta hotărâre, recurențele nu au reușit să le repună în discuție.
- 75 Pe de o parte, Tribunalul a arătat că, în urma în special a observațiilor recurențelor referitoare la comunicarea privind obiecțiunile, Comisia considerase că datele pe care se întemeiasă pentru a stabili criteriul „preț-cost” în această comunicare privind obiecțiunile nu reflectau prețurile plătite efectiv de clienții recurențelor în perioada încălcării, ca urmare a principiilor de contabilizare a veniturilor aplicate de recurențe, astfel cum au fost amintite de acestea în observațiile menționate, și a faptului că chipseturile în cauză fuseseră vândute în configurații diferite. Pe de altă parte, Tribunalul a considerat că informațiile solicitate, inclusiv cele referitoare la perioade adiacente perioadei încălcării, urmăreau tocmai să remedieze o asemenea divergență, obținând date care să reflecte în mod fidel situația în această perioadă pentru a stabili un criteriu „preț-cost” adecvat, în măsura în care acesta din urmă era determinant pentru a verifica suspiciunile de încălcare existente împotriva recurențelor.
- 76 În aceste condiții, nu se poate reproșa Tribunalului că a săvârșit o eroare de drept și nici că și-a încălcat obligația de motivare atunci când a concluzionat, la punctele 86, 87, 91, 100 și 103 din hotărârea atacată, că, deși Comisia a încercat, întemeindu-se pe informațiile solicitate, să modifice sau să își adapteze metodologia având în vedere în special observațiile recurențelor, aceste informații erau necesare, în sensul jurisprudenței amintite la punctele 68-70 din prezenta hotărâre, în sensul că în mod rezonabil Comisia putea să presupună că informațiile menționate ar fi ajutat-o să determine existența pretensei încălcări.
- 77 Având în vedere tot ceea ce precedă, trebuie să se respingă primele trei aspecte ale celui de al treilea motiv de recurs ca fiind în parte vădit inadmisibile și în parte nefondate.

Cu privire la al patrulea aspect

– Argumentația părților

- 78 Prin intermediul celui de al patrulea aspect al celui de al treilea motiv de recurs, recurențele reproșează Tribunalului că a săvârșit o eroare de drept și o eroare vădită de apreciere prin faptul că a înlăturat ca fiind inoperant, la punctele 108 și 109 din hotărârea atacată, în special în temeiul Hotărârii Tribunalului din 22 martie 2012, Slovak Telekom/Comisia (T-458/09 și T-171/10, EU:T:2012:145), argumentul lor potrivit căruia comunicarea suplimentară privind obiecțiunile, adoptată ulterior deciziei în litigiu, confirma lipsa necesității acesteia.

- 79 Astfel, contrar solicitărilor de informații care au făcut obiectul hotărârii menționate, această comunicare privind obiecțiunile nu ar face decât să confirme și să dezvolte argumentele pe care le-au invocat în cererea lor introductivă. Respectiva comunicare privind obiecțiunile ar fi constituit, prin urmare, un element de probă suplimentar al caracterului nenesar al deciziei în litigiu, care, dacă ar fi fost luat în considerare de Tribunal, l-ar fi condus pe acesta din urmă la o concluzie diferită.
- 80 Comisia contestă această argumentație.

– Aprecierea Curții

- 81 Al patrulea aspect al celui de al treilea motiv de recurs privește o pretinsă eroare de drept și de apreciere vădită săvârșită de Tribunal la punctele 108 și 109 din hotărârea atacată, înlăturând ca fiind inoperant argumentul recurentelor potrivit căruia comunicarea suplimentară privind obiecțiunile ar dovedi că decizia în litigiu nu era limitată la ceea ce era necesar pentru urmărirea scopului său declarat, întrucât comunicarea menționată fusese adoptată ulterior deciziei în litigiu.
- 82 În această privință, este suficient, pe de o parte, să se arate, în ceea ce privește pretinsa eroare vădită de apreciere, că recurentele se limitează să menționeze această eroare fără să o demonstreze deloc. Pe de altă parte, în ceea ce privește pretinsa eroare de drept, trebuie amintit că dintr-o jurisprudență constantă reiese că legalitatea unui act al Uniunii trebuie apreciată în funcție de elementele de fapt și de drept existente la data adoptării acestui act, astfel încât actele ulterioare adoptării unei decizii nu pot afecta validitatea acesteia (Hotărârea din 17 octombrie 2019, Alcogroup și Alcodis/Comisia, C-403/18 P, EU:C:2019:870, punctul 45 și jurisprudența citată).
- 83 Prin urmare, trebuie să se concluzioneze că Tribunalul nu a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a înlăturat ca inoperantă, la punctul 109 din hotărârea atacată, argumentația recurentelor prin care se urmărește repunerea în discuție a legalității deciziei în litigiu în temeiul unui act ulterior adoptării sale, precum comunicarea suplimentară privind obiecțiunile.
- 84 În consecință, al patrulea aspect al celui de al treilea motiv al recursului trebuie înlăturat ca fiind nefondat.

Cu privire la al cincilea aspect

– Argumentația părților

- 85 Prin intermediul celui de al cincilea aspect al celui de al treilea motiv de recurs, recurentele susțin că Tribunalul nu a ținut seama de ansamblul elementelor de probă relevante, întrucât a refuzat să depună la dosar răspunsul lor la comunicarea suplimentară privind obiecțiunile.
- 86 În special, recurentele reproșează Tribunalului că a săvârșit o eroare de drept atunci când a considerat că un astfel de element de probă suplimentar fusese prezentat după închiderea fazei orale a procedurii și că a adoptat un „raționament vădit viciat și inadecvat” pentru a-l înlătura. Astfel, recurentele susțin că au comunicat răspunsul lor la comunicarea suplimentară privind obiecțiunile de îndată ce a fost transmisă Comisiei, iar Tribunalul nu și-a justificat refuzul de a redeschide această fază orală.
- 87 Comisia contestă această argumentație.

– *Aprecierea Curții*

- 88 Al cincilea aspect al celui de al treilea motiv de recurs privește o eroare de drept și un viciu de motivare pretins săvârșit de Tribunal, întrucât acesta din urmă a refuzat ca răspunsul recurentelor la comunicarea suplimentară privind obiecțiunile să fie depus la dosar ca element de probă.
- 89 În această privință este necesar să se arate că Tribunalul nu a săvârșit nicio eroare de drept și a motivat în mod corespunzător refuzul său de a depune la dosar ca element de probă răspunsul recurentelor la comunicarea suplimentară privind obiecțiunile. Astfel, Tribunalul a arătat în mod întemeiat, la punctul 24 din hotărârea atacată, că depunerea acestui răspuns a avut loc după încheierea fazei orale a procedurii, înainte de a considera, fără ca recurente să conteste această apreciere în fața Curții, că nu era îndeplinită niciuna dintre condițiile prevăzute de Regulamentul de procedură al Tribunalului pentru redeschiderea fazei orale a procedurii în fața acestuia din urmă.
- 90 Prin urmare, al cincilea aspect al celui de al treilea motiv de recurs trebuie înlăturat ca fiind nefondat și, prin urmare, al treilea motiv de recurs trebuie respins în totalitate.

Cu privire la al patrulea motiv, referitor la aprecierea caracterului proporțional al deciziei în litigiu

- 91 Prin intermediul celui de al patrulea motiv de recurs, recurente invocă mai multe erori de fapt și de drept, precum și o denaturare a elementelor de probă referitoare la acestea pe care Tribunalul le-ar fi săvârșit în cadrul aprecierii caracterului proporțional al deciziei în litigiu. Acest motiv de recurs cuprinde patru aspecte.

Cu privire la primele trei aspecte

– *Argumentația părților*

- 92 Prin intermediul primelor trei aspecte ale celui de al patrulea motiv de recurs, recurente contestă aprecierea Tribunalului privind caracterul proporțional al informațiilor solicitate prin decizia în litigiu.
- 93 Prin intermediul primului aspect, recurente reproșează Tribunalului că nu a reușit să înțeleagă sau chiar nu a luat în considerare anumite fapte esențiale ale cauzei și a denaturat elemente de probă referitoare la acestea. Pe de o parte, Tribunalul nu ar fi arătat, la punctele 85 și 127 din hotărârea atacată, că, în niciun stadiu al investigației care a condus la comunicarea privind obiecțiunile, Comisia nu solicitase datele contabile pentru fiecare dintre componentele celor trei chipseturi care făceau obiectul acestei investigații, cu toate că, la punctul 85 din această hotărâre, Tribunalul a recunoscut că ea ar fi putut obține aceste date în orice moment.
- 94 Pe de altă parte, Tribunalul nu ar fi ținut seama de faptul că, pentru a recupera datele solicitate, recurente au fost obligate să identifice, să regăsească și să analizeze aproximativ 25 000 de pagini de documente păstrate în spații de stocare externe și că nu aveau obligația de a le păstra.
- 95 Prin intermediul celui de al doilea aspect, recurente contestă concluzia Tribunalului potrivit căreia formatul propus de Comisie pentru a răspunde la anumite întrebări nu era obligatoriu. În această privință, mai întâi, recurente reproșează Tribunalului că, la punctul 131 din hotărârea atacată, a săvârșit o eroare de drept în interpretarea jurisprudenței referitoare la noțiunea de „informații”. Astfel, din Concluziile avocatului general Wahl prezentate în cauza HeidelbergCement/Comisia (C-247/14 P, EU:C:2015:694, punctele 106 și 107) ar reieși că întreprinderii nu i se poate impune decât obligația de

- a furniza informații, iar nu obligația de a îndeplini sarcini care țin de competența Comisiei atunci când aceasta constituie un dosar, și că, în principiu, Comisia nu poate să solicite destinatarului unei decizii să furnizeze, în orice situație, informațiile solicitate într-un format specific.
- 96 Recurentele susțin în plus că, în speță, Tribunalul a denaturat elementele de probă prin calificarea informațiilor care le erau solicitate drept fapte sau documente, în condițiile în care acestea constau mai degrabă în calcule, în detalii, în coduri și în prețuri ipotetice pentru produse care nu constituie un stimul financiar special convenit cu clientul, precum și în analize și în interpretări ale supozițiilor făcute cu mai mulți ani în urmă de foști salariați.
- 97 În continuare, recurentele contestă constatările Tribunalului care figurează la punctele 132 și, respectiv, 133 din hotărârea atacată, potrivit cărora formatele propuse prin decizia în litigiu pentru a răspunde la anumite întrebări adresate erau neobligatorii și erau de natură să faciliteze sarcina acestora. În special, în ceea ce privește prima constatare, recurentele susțin că au fost constrânse să completeze o foaie de calcul anexată la această decizie, care nu era întocmită în cadrul normal al activităților lor, ceea ce le-a provocat dificultăți care au făcut obiectul discuțiilor cu Comisia.
- 98 În sfârșit, recurentele susțin că Tribunalul a considerat în mod eronat la punctul 135 din hotărârea atacată că faptul că Comisia a trebuit să ofere orientări cu privire la modul în care trebuia să se răspundă la decizia în litigiu nu era de natură să demonstreze caracterul disproporționat al volumului de muncă ce le era impus astfel pentru a răspunde la întrebările adresate prin decizia în litigiu.
- 99 Prin intermediul celui de al treilea aspect, recurentele contestă considerațiile Tribunalului referitoare la obligația lor de a păstra datele și documentele solicitate. Mai întâi, recurentele reproșează în esență Tribunalului că, la punctele 87, 136, 137 și 139 din hotărârea atacată, a săvârșit o eroare de drept și o eroare vădită de apreciere atunci când a considerat, în primul rând, că acestea erau obligate să păstreze date precise cu privire la prețuri și la costuri începând cu anul 2008, în al doilea rând, că dosarele lor de arhive erau „dezorganizate” și, în al treilea rând, că Comisia nu solicitase alte informații decât cele la care aveau acces numai recurentele.
- 100 În această privință, *primo*, recurentele arată, pe de o parte, că nu erau obligate din punct de vedere juridic să păstreze tipurile de date impuse prin decizia în litigiu și, pe de altă parte, că luaseră cunoștință numai începând cu anul 2010 de plângerea care a determinat inițierea investigației, în care încălcarea invocată reprezenta o parte neglijabilă. Ele adaugă că Comisia le-a solicitat informații cu privire la prețuri și la costuri pentru prima dată în luna iulie 2013 și că abia începând cu luna iulie a anului 2014 această instituție le-a informat că investigația efectuată va fi axată pe viitor pe presupusele prețuri agresive. *Secundo*, recurentele susțin că dosarele lor de arhive nu erau „dezorganizate” și că au putut furniza informațiile solicitate numai datorită faptului că păstrau documente pe care nu erau obligate să le păstreze. *Tertio*, recurentele arată în esență că din comunicarea privind obiecțiunile și din cuprinsul punctului 145 din hotărârea atacată reiese că datele solicitate prin decizia în litigiu le-au fost comunicate de clienții lor, astfel încât Comisia le-ar fi putut solicita acestora din urmă.
- 101 În continuare, recurentele apreciază că, prin faptul că a considerat, la punctul 136 și următoarele din hotărârea atacată, că informațiile solicitate erau proporționale în raport cu volumul de lucru implicat pentru ele, deși situația de fapt din cauză făcea în mod flagrant proba contrară, Tribunalul însuși a încălcat principiul proporționalității.
- 102 În sfârșit, recurentele susțin că punctul 147 din hotărârea atacată, în cuprinsul căruia Tribunalul a examinat susținerea lor potrivit căreia ar fi dificil să se comunice informații referitoare la fapte care datează de mai mulți ani, precum și refuzul de a depune la dosar răspunsul lor la comunicarea suplimentară privind obiecțiunile sunt afectate de erori de drept și de fapt, erori examinate în cadrul examinării primului motiv de recurs și al celui de al patrulea aspect al celui de al treilea motiv de recurs.

- 103 Comisia susține că primul aspect, precum și unele dintre argumentele invocate în cadrul celui de al doilea și al celui de al treilea aspect și prezentate la punctele 96, 98 și, respectiv, 101 din prezenta hotărâre trebuie înlăturate ca inadmisibile. Astfel, recurentele s-ar fi mulțumit să își reitereze argumentele invocate în primă instanță, nu ar fi stabilit elementele care ar fi fost denaturate și nici nu ar fi demonstrat erorile pretins săvârșite de Tribunal. În rest, Comisia contestă temeinicia argumentației recurențelor.
- 104 În memoriul în replică, recurentele răspund că au stabilit în mod clar în recursul formulat faptele și elementele de probă care au fost denaturate de Tribunal, precum și incidența lor asupra aprecierii caracterului proporțional al deciziei în litigiu.

– *Aprecierea Curții*

- 105 Primele trei aspecte ale celui de al patrulea motiv de recurs, care trebuie examinate împreună, urmăresc să demonstreze că Tribunalul a săvârșit erori de fapt, denaturări ale elementelor de probă referitoare la acestea, precum și un viciu de motivare a hotărârii atacate în cadrul aprecierii caracterului proporțional al informațiilor solicitate prin decizia în litigiu.
- 106 În ceea ce privește, în primul rând, admisibilitatea acestor aspecte, trebuie arătat că, în măsura în care prin intermediul lor recurentele reproșează Tribunalului că a interpretat eronat anumite fapte și că a săvârșit erori vădite de apreciere, erori de drept și o denaturare a elementelor de probă referitoare la acestea, aspectele menționate trebuie înlăturate ca fiind vădit inadmisibile, conform jurisprudenței amintite la punctele 42-45 din prezenta hotărâre.
- 107 Astfel, pe de o parte, în ceea ce privește erorile de apreciere și denaturările elementelor de probă vizate la punctele 93 și 96 din prezenta hotărâre, recurentele se limitează să menționeze aceste pretinse erori de fapt și denaturări fără a le demonstra deloc. Pe de altă parte, în ceea ce privește erorile de apreciere și de drept vizate la punctele 98 și 101 din prezenta hotărâre, recurentele se limitează să reitereze argumente invocate în fața Tribunalului și, respectiv, întemeiate pe fapte înlăturate expres de acesta, precum și, în esență, să repună în discuție aprecierea Tribunalului cu privire la situația de fapt din cauză, fără a invoca însă denaturarea acesteia.
- 108 În ceea ce privește, în al doilea rând, temeinicia părții admisibile din primele trei aspecte, trebuie să se considere, mai întâi, că primul dintre aceste aspecte trebuie considerat în sensul că urmărește să repună în discuție neluarea în considerare de către Tribunal, în cadrul aprecierii caracterului proporțional al informațiilor solicitate prin decizia în litigiu, a volumului de muncă necesar pentru a regăsi și a analiza documentele de natură să furnizeze aceste informații.
- 109 Or, din cuprinsul punctului 122 din hotărârea atacată reiese că Tribunalul a recunoscut în mod expres importanța acestui volum de muncă. Totuși, Tribunalul a amintit de asemenea, la punctul 121 din această hotărâre, că, potrivit jurisprudenței, pe care recurentele nu o contestă, caracterul proporțional al unei solicitări de informații trebuie apreciat în raport cu necesitățile investigației, fără ca faptul că o astfel de solicitare impune întreprinderii un volum de muncă semnificativ să fie suficient în sine pentru a demonstra că aceasta are un caracter disproporționat. În această privință, Tribunalul a arătat, la punctele 124-128 din hotărârea menționată, pe de o parte, că practica invocată care face obiectul investigației efectuate era de natură să justifice furnizarea unui număr important de informații și, pe de altă parte, a amintit că acestea erau necesare având în vedere obiectivul investigației menționate. Prin urmare, la punctul 123 din aceeași hotărâre, Tribunalul a concluzionat în mod întemeiat că volumul de muncă necesar pentru furnizarea informațiilor solicitate nu avea un caracter disproporționat în raport cu necesitățile investigației legate de prezumțiile de încălcare invocate, iar aceasta în special având în vedere răspunsurile recurențelor la comunicarea privind obiecțiunile.

- 110 În continuare, în ceea ce privește al doilea aspect, prin care recurentele contestă aprecierea Tribunalului cu privire la caracterul neobligatoriu al formatului propus de Comisie pentru a răspunde la anumite întrebări adresate prin decizia în litigiu, este necesar să se considere că, având în vedere modul de redactare a acestor întrebări, precum și observațiile introductive pentru a răspunde la ele, anexate la această decizie, recurentele nu au reușit să demonstreze că Tribunalul a depășit în mod vădit limitele unei aprecieri rezonabile a deciziei menționate, în sensul jurisprudenței amintite la punctul 44 din prezenta hotărâre, considerând, la punctele 132 și 133 din hotărârea atacată, pe de o parte, că nu reieșea nicidecum din aceeași decizie că formatul propus de Comisie pentru a răspunde la întrebările respective era obligatoriu, iar recurentele nu aveau posibilitatea de a-l adapta în cazul în care acest lucru se dovedea a fi mai potrivit și, pe de altă parte, că acest format era mai degrabă de natură să faciliteze sarcina recurentelor.
- 111 În consecință, dat fiind că constatările Tribunalului amintite la punctul 110 din prezenta hotărâre erau suficiente pentru a înlătura argumentația recurentelor potrivit căreia impunerea unui format obligatoriu de răspuns la decizia în litigiu era de natură să demonstreze că informațiile solicitate de aceasta depășeau ceea ce era necesar având în vedere obiectivul investigației, eroarea de drept în interpretarea jurisprudenței referitoare la noțiunea de „informații” de care ar putea fi afectat punctul 131 din hotărârea atacată, presupunând că ar fi dovedită, nu ar putea, în orice caz, să conducă la anularea hotărârii atacate. Criticile formulate de recurente în această privință sunt astfel inoperante și, prin urmare, trebuie înlăturate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 iunie 2018, Makhoul/Consiliul, C-458/17 P, nepublicată, EU:C:2018:441, punctul 96 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 14 martie 2019, Meta Group/Comisia, C-428/17 P, nepublicată, EU:C:2019:201, punctul 44).
- 112 În sfârșit, în ceea ce privește al treilea aspect, trebuie arătat, pe de o parte, că, în măsura în care vizează punctul 147 din hotărârea atacată, argumentele invocate în susținerea acestuia se suprapun în special cu cele invocate în cadrul celui de al patrulea aspect al celui de al treilea motiv de recurs și trebuie, prin urmare, să fie înlăturate pentru aceleași motive precum cele dezvoltate la punctele 82-84 din prezenta hotărâre. Pe de altă parte, în măsura în care al treilea aspect impută Tribunalului săvârșirea unor erori de drept și a unor erori vădite de apreciere în stabilirea întinderii obligației recurentelor de a păstra datele și documentele solicitate prin decizia în litigiu, precum și a conținutului datelor de care dispun acestea, este necesar să se arate că acest aspect provine dintr-o interpretare eronată a hotărârii atacate și trebuie, prin urmare, să fie înlăturat ca fiind nefondat.
- 113 Astfel, este necesar să se arate că considerațiile Tribunalului criticate de recurente au fost dezvoltate în cadrul aprecierii, care figurează la punctele 136-141 din hotărârea atacată, a temeiniciei a două argumente invocate pentru a repune în discuție caracterul proporțional al informațiilor solicitate. Aceste argumente sunt întemeiate pe dificultățile practice pe care recurentele le-ar fi întâmpinat pentru a colecta unele dintre aceste informații și, respectiv, pe faptul că ar fi fost constrânse să efectueze o muncă în numele Comisiei în vederea reexaminării unor documente aflate deja în posesia sa pentru a determina în special care dintre informațiile respective nu fuseseră deja furnizate.
- 114 În acest context, pe de o parte, Tribunalul nu a efectuat, la punctele 136 și 137 din hotărârea atacată, aprecieri cu privire la o eventuală obligație a recurentelor de a păstra date sau documente. Dimpotrivă, Tribunalul a recunoscut că întreprinderilor nu li se putea impune, în principiu, obligația de a furniza Comisiei documente care nu mai sunt în posesia lor și pe care nu mai erau obligate în mod legal să le păstreze, apreciind în același timp că recurentelor le revenea totuși sarcina, cel puțin începând de la primele solicitări de informații adresate de Comisie în luna iunie a anului 2010, să acționeze cu o diligență sporită și să ia toate măsurile utile pentru a conserva probele de care acestea puteau dispune în mod rezonabil. În plus, Tribunalul a considerat, fără ca recurentele să conteste acest lucru, nu că dosarele lor de arhive erau „dezorganizate”, ci că modalitățile lor de conservare nu sunt relevante pentru aprecierea proporționalității deciziei în litigiu.

- 115 Pe de altă parte, constatarea Tribunalului, efectuată la punctul 139 din hotărârea atacată, potrivit căreia din această decizie nu reiese că Comisia solicită alte informații decât cele la care au acces numai recurentele trebuie privită în sensul că vizează nu să afirme că informațiile solicitate nu puteau fi furnizate de clienții recurențelor, ci să excludă că aceste informații se aflau în întregime în posesia Comisiei, astfel încât nu era în măsură să realizeze ea însăși această activitate de analiză.
- 116 Având în vedere tot ceea ce precedă, primele trei aspecte ale celui de al patrulea motiv de recurs trebuie înlăturate ca fiind în parte vădit inadmisibile, în parte inoperante și în parte nefondate.

Cu privire la al patrulea aspect

– Argumentația părților

- 117 Prin intermediul celui de al patrulea aspect al celui de al patrulea motiv de recurs, recurentele reproșează Tribunalului că, la punctele 150-159 din hotărârea atacată, a săvârșit o eroare de drept atunci când a concluzionat că valoarea penalității cu titlu cominatoriu prevăzute la articolul 2 din decizia în litigiu era proporțională.
- 118 Recurentele susțin că erau în realitate constrânse să răspundă la această decizie, în caz contrar trebuind să plătească o penalitate cu titlu cominatoriu într-un quantum extrem de ridicat, și că, având în vedere dificultățile întâmpinate pentru a satisface cererile importante care figurează în decizia menționată, exista un risc concret ca această amenințare să se materializeze, astfel încât cererea lor de anulare a acestei dispoziții pentru încălcarea principiului proporționalității nu era prematură.
- 119 Comisia contestă această argumentație.

– Aprecierea Curții

- 120 Al patrulea aspect al celui de al patrulea motiv de recurs privește o eroare de drept pe care se pretinde că ar fi săvârșit-o Tribunalul prin înlăturarea ca inadmisibilă a argumentației întemeiate pe caracterul disproporționat al quantumului penalității cu titlu cominatoriu zilnice prevăzute la articolul 2 din decizia în litigiu.
- 121 Or, astfel cum a statuat Curtea, stabilirea unor penalități cu titlu cominatoriu în temeiul articolului 24 din Regulamentul nr. 1/2003 presupune în mod necesar două faze. Printr-o primă decizie, adoptată în temeiul articolului 24 alineatul (1) din acest regulament, Comisia aplică o penalitate cu titlu cominatoriu. În cazul în care nu se stabilește quantumul total al penalității cu titlu cominatoriu, decizia menționată nu poate fi executată. Acest quantum nu poate fi stabilit în mod definitiv decât printr-o nouă decizie, adoptată ulterior în temeiul articolului 24 alineatul (2) din regulamentul menționat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 septembrie 1989, Hoechst/Comisia, 46/87 și 227/88, EU:C:1989:337, punctul 55).
- 122 Prin urmare, Tribunalul a considerat fără a săvârși o eroare de drept, mai întâi, la punctele 155 și 156 din hotărârea atacată, că, întrucât nu constituie decât o fază a procedurii în urma căreia Comisia adoptă eventual o decizie prin care se stabilește definitiv quantumul total al penalității cu titlu cominatoriu și care constituie astfel titlu executoriu, decizia menționată la articolul 24 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003 are un caracter preliminar în această procedură și nu produce, în consecință, efecte juridice obligatorii. În continuare, după ce a subliniat că decizia în litigiu era cea prin care se aplica o penalitate cu titlu cominatoriu, în sensul acestei dispoziții, aspect care de altfel nu este contestat de recurente, Tribunalul a putut concluziona în mod întemeiat, la punctele 157 și 158 din această hotărâre, că articolul 2 din decizia menționată nu producea efecte juridice obligatorii.

- 123 Prin urmare, Tribunalul a concluzionat tot în mod întemeiat, în sfârșit, la punctul 159 din hotărârea menționată, că argumentația recurențelor întemeiată pe caracterul disproporționat al cuantumului penalității cu titlu cominatoriu prevăzute la acest articol nu viza un act atacabil și, așadar, era inadmisibilă. Astfel, dintr-o jurisprudență constantă a Curții reiese că în principiu constituie acte atacabile măsurile care stabilesc definitiv poziția unei instituții, a unui organ, a unui oficiu sau a unei agenții a Uniunii la sfârșitul unei proceduri administrative și care urmăresc să producă efecte juridice obligatorii de natură să afecteze interesele reclamantului, cu excluderea măsurilor intermediare al căror obiectiv este de a pregăti decizia finală, care nu au astfel de efecte (Hotărârea din 25 iunie 2020, CSUE/KF, C-14/19 P, EU:C:2020:492, punctul 70 și jurisprudența citată).
- 124 În aceste condiții, al patrulea aspect al celui de al patrulea motiv de recurs trebuie înlăturat ca fiind nefondat și, prin urmare, al patrulea motiv de recurs trebuie respins în totalitate.

Cu privire la al cincilea motiv, întemeiat pe o aplicare eronată a normelor privind sarcina probei

Argumentația părților

- 125 Prin intermediul celui de al cincilea motiv de recurs, recurențele reproșează Tribunalului că a aplicat în mod eronat normele care reglementează sarcina probei privind încălcările articolului 102 TFUE, întrucât a înlăturat motivul lor întemeiat pe o răsturnare nejustificată a acestei sarcini.
- 126 Pe de o parte, recurențele contestă concluziile Tribunalului care figurează la punctele 173 și 174 din hotărârea atacată, potrivit cărora Comisia nu urmărea să auditeze conturile acestora, ci să dispună de elemente necesare pentru a ține seama de criticile pe care le formulară în răspunsul lor la comunicarea privind obiecțiunile, iar, procedând astfel, Comisia nu solicita recurențelor să efectueze sarcini în numele său. În această privință, recurențele susțin că informațiile solicitate nu erau nici pertinente, nici necesare și că Tribunalul nu a răspuns la întrebarea dacă prin decizia în litigiu Comisia le impunea să îndeplinească sarcini care țin de constituirea unui dosar și, prin urmare, de competența acestei instituții. Astfel, recurențele susțin că, prin faptul că le-a solicitat să verifice toate înscrisurile contabile, această decizie ar fi „externalizat” *de facto*, la ele, constituirea unui nou dosar, fără ca acest lucru să fi fost necesar pentru a permite Comisiei să răspundă la argumentele lor.
- 127 Pe de altă parte, recurențele apreciază că constatarea Tribunalului, efectuată la punctul 175 din hotărârea atacată, că prin decizia menționată Comisia s-a limitat să le solicite să furnizeze documente care să confirme propria lor afirmație potrivit căreia se întemeiaseră pe jurisprudența relevantă și pe orientările acestei instituții nu este motivată suficient și reiterează că prin aceeași decizie instituția menționată le solicita să facă dovada că au acționat în conformitate cu legea, ceea ce ar constitui o răsturnare „intolerabilă” a sarcinii probei.
- 128 Comisia contestă această argumentație.

Aprecierea Curții

- 129 Prin intermediul celui de al cincilea motiv de recurs, recurențele impută Tribunalului că a înlăturat în mod eronat al patrulea motiv, întemeiat pe răsturnarea sarcinii probei, întrucât Comisia le-ar fi solicitat să îndeplinească sarcini care sunt de competența acesteia.
- 130 În ceea ce privește, în primul rând, argumentele invocate pentru a contesta punctele 173 și 174 din hotărârea atacată, trebuie subliniat, pe de o parte, că aceste puncte fac trimitere la analiza efectuată de Tribunal la punctele 106 și, respectiv, 107 din hotărârea atacată, precum și la punctele 138-140 din aceasta, în cadrul examinării primului și a celui de al doilea motiv, privind caracterul necesar și, respectiv, proporțional al informațiilor solicitate prin decizia în litigiu, analiză pe care recurențele nu

au reușit să o repună în discuție prin intermediul celui de al treilea și al celui de al patrulea motiv de recurs. Pe de altă parte, trebuie arătat că aceste argumente sunt întemeiate în esență pe aceleași considerații precum cele care au fost formulate și înlăturate în cadrul examinării celui de al treilea aspect al celui de al treilea motiv de recurs și a celui de al treilea aspect al celui de al patrulea motiv al acestuia. Prin urmare, argumentele menționate trebuie, de asemenea, înlăturate ca fiind nefondate.

- 131 În ceea ce privește, în al doilea rând, argumentația întemeiată pe un pretins viciu de motivare a concluziei, care figurează la punctul 175 din hotărârea atacată, potrivit căreia Comisia nu a solicitat recurentelor să demonstreze că s-au conformat legii, trebuie arătat că prin această argumentație recurențele urmăresc în realitate să repună în discuție aprecierea Tribunalului în ceea ce privește conținutul deciziei în litigiu, fără a invoca însă o denaturare a acesteia. Ele se limitează în schimb să reitereze argumentația invocată în cadrul celui de al patrulea motiv în primă instanță și întemeiată pe o interpretare a acestei decizii care a fost înlăturată în mod expres de Tribunal. În consecință, conform jurisprudenței amintite la punctele 42-45 din prezenta hotărâre, această argumentație trebuie înlăturată ca fiind vădit inadmisibilă.
- 132 În aceste condiții, al cincilea motiv de recurs trebuie înlăturat ca fiind în parte inadmisibil și în parte nefondat.

Cu privire la al șaselea motiv, referitor la aprecierea unei încălcări a dreptului de a nu contribui la propria incriminare

Argumentația părților

- 133 Prin intermediul celui de al șaselea motiv de recurs, recurențele reproșează Tribunalului că a săvârșit erori de drept și de fapt, precum și o denaturare a elementelor de probă referitoare la acestea și un viciu de motivare în aprecierea celui de al cincilea motiv, întemeiat pe o încălcare a dreptului de a nu contribui la propria incriminare.
- 134 Mai întâi, recurențele susțin că punctul 186 din hotărârea atacată, în cuprinsul căruia Tribunalul a arătat cu titlu introductiv că recurențele se limitau să invoce în mod abstract această încălcare, este afectat de erori, astfel cum reiese din argumentele pe care le invocaseră în primă instanță.
- 135 În continuare, recurențele susțin că, pentru aceleași motive precum cele expuse în privința punctului 175 din această hotărâre, constatarea Tribunalului care figurează în cuprinsul punctului 190 din hotărârea menționată, în temeiul căreia decizia în litigiu nu impunea recurentelor să efectueze aprecieri de natură să le determine să recunoască faptul că au acționat cu încălcarea articolului 102 TFUE, nu este motivată suficient.
- 136 În sfârșit, recurențele susțin că concluzia Tribunalului care figurează la punctul 192 din hotărârea atacată, prin care se înlătură argumentația lor potrivit căreia decizia în litigiu constituie o încălcare a dreptului de a nu contribui la propria incriminare, în măsura în care le constrânge să furnizeze documente care nu pot fi calificate drept „preexistente”, este afectată de erori de drept și de fapt.
- 137 În special, pe de o parte, Tribunalul ar fi săvârșit o eroare de drept în interpretarea Hotărârii din 28 aprilie 2010, Amann & Söhne și Cousin Filterie/Comisia (T-446/05, EU:T:2010:165, punctul 328), concluzionând că o solicitare de a depune un document care nu poate fi calificat drept „preexistent” nu ar încălca în mod necesar dreptul de a nu contribui la propria incriminare, deși această hotărâre s-ar limita să indice că simpla obligație de a răspunde la întrebări pur factuale nu este susceptibilă să încalce dreptul la apărare sau dreptul la un proces echitabil.

- 138 Pe de altă parte, punctul 192 din hotărârea atacată s-ar întemeia pe o eroare de fapt, în măsura în care prin decizia în litigiu Comisia ar fi solicitat recurentelor să furnizeze informații care nu ar putea fi calificate drept fapte sau documente, precum și să demonstreze că au luat măsuri proactive pentru a îndeplini cerințele normelor de concurență ale Uniunii, întrucât lipsa unei asemenea demonstrații lasă să se creadă că nu și-au respectat obligația.
- 139 Comisia susține că, întrucât recurentele s-au mulțumit să trimită Curtea la argumentele pe care le prezentaseră în fața Tribunalului, argumentele invocate împotriva punctelor 186 și 192 din hotărârea atacată și expuse la punctele 134 și 138 din prezenta hotărâre trebuie înlăturate ca fiind inadmisibile și că al șaselea motiv de recurs trebuie înlăturat în rest ca fiind nefondat. În memoriul în replică, recurentele răspund că tocmai această trimitere este cea care face ca argumentele menționate să fie admisibile.

Aprecierea Curții

- 140 Prin intermediul celui de al șaselea motiv de recurs, recurentele susțin că Tribunalul a săvârșit erori de fapt și de drept, precum și o denaturare a elementelor de probă referitoare la acestea și un viciu de motivare în cadrul aprecierii sale cu privire la pretinsa încălcare de către Comisie în decizia în litigiu a dreptului de a nu contribui la propria incriminare.
- 141 În ceea ce privește admisibilitatea acestui motiv de recurs, din jurisprudența amintită la punctele 42-45 din prezenta hotărâre reiese că, în măsura în care argumentația referitoare la punctul 186 din hotărârea atacată nu se întemeiază decât pe argumente invocate în primă instanță, la care recurentele se limitează să facă trimitere, această argumentație trebuie înlăturată ca fiind vădit inadmisibilă. Situația este aceeași în ceea ce privește argumentația întemeiată pe o eroare de fapt săvârșită de Tribunal la punctul 192 din hotărârea atacată, dat fiind, pe de o parte, că această argumentație se întemeiază pe aceleași considerații precum cele expuse la punctul 96 din prezenta hotărâre și care sunt înlăturate ca fiind inadmisibile la punctul 107 din aceasta și, pe de altă parte, că recurentele contestă aprecierea Tribunalului referitoare la conținutul deciziei în litigiu fără a invoca totuși o denaturare a acesteia.
- 142 În ceea ce privește temeinicia părții admisibile din motivul de recurs menționat, trebuie amintit, cu titlu introductiv, că, potrivit considerentului (23) al Regulamentului nr. 1/2003, atunci când se conformează unei decizii de solicitare de informații a Comisiei, întreprinderile nu pot fi forțate să recunoască că au comis o încălcare, dar sunt obligate, în orice situație, să răspundă la întrebări factuale și să furnizeze documente, chiar dacă aceste informații pot fi folosite pentru a stabili în privința lor sau a altei întreprinderi existența unei încălcări.
- 143 Această dispoziție preia în esență o jurisprudență consacrată a Curții potrivit căreia Comisia are dreptul să oblige o întreprindere să furnizeze toate informațiile necesare privind faptele despre care aceasta poate avea cunoștință și să îi comunice, dacă este cazul, documentele aferente care sunt în posesia sa chiar dacă acestea pot fi utilizate la stabilirea în privința sa ori împotriva altei întreprinderi a existenței unui comportament anticoncurențial. Deși Comisia nu poate impune acestei întreprinderi obligația de a da răspunsuri prin care aceasta ar fi determinată să admită existența încălcării a cărei dovadă trebuie făcută de Comisie, întreprinderea menționată nu se poate sustrage totuși unor cereri de depunere de documente pentru motivul că, dacă le-ar da curs, ar fi obligată să depună mărturie împotriva sa (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 octombrie 1989, Orkem/Comisia, 374/87, EU:C:1989:387, punctele 27, 34 și 35, precum și Hotărârea din 29 iunie 2006, Comisia/SGL Carbon, C-301/04 P, EU:C:2006:432, punctele 41-44 și 48).
- 144 Or, în ceea ce privește, în primul rând, argumentația întemeiată pe o pretinsă nemotivare a concluziei formulate la punctul 190 din hotărârea atacată, potrivit căreia, solicitând recurentelor să furnizeze documente care să confirme propria afirmație că s-au întemeiat pe jurisprudența relevantă și pe orientările Comisiei, aceasta nu impusese recurentelor să efectueze aprecieri de natură să le determine

să recunoască faptul că au acționat cu încălcarea articolului 102 TFUE, este necesar să se arate că această argumentație se întemeiază pe aceleași critici precum cele formulate în privința punctului 175 din această hotărâre și trebuie, prin urmare, pentru aceleași motive precum cele enunțate la punctul 131 din prezenta hotărâre, să fie înlăturată.

145 În orice caz, trebuie arătat că Tribunalul a motivat corespunzător cerințelor legale concluzia trasă la punctul 190 din hotărârea atacată. Astfel, mai întâi, Tribunalul a amintit, la punctele 180, 182 și 183 din hotărârea menționată, jurisprudența citată la punctul 143 din prezenta hotărâre. În continuare, întemeindu-se în special pe propria jurisprudență, Tribunalul a dedus din aceasta, la punctele 184 și 185 din hotărârea atacată, că, pe de o parte, instanței Uniunii îi revine sarcina de a verifica, în cazul contestării întinderii unei întrebări adresate printr-o solicitare de informații, dacă un răspuns al destinatarului ar echivala efectiv cu recunoașterea săvârșirii unei încălcări și, pe de altă parte, nu se poate considera că răspunsurile de ordin pur factual, în principiu, sunt susceptibile să constrângă destinatarul să recunoască săvârșirea acestei încălcări. Prin urmare, în temeiul jurisprudenței sus-menționate, care de altfel nu este contestată de recurente, Tribunalul a putut concluziona la punctele 187 și 190 din hotărârea atacată că, în măsura în care informațiile solicitate prin decizia în litigiu au un caracter pur factual, care constă în special în cererea de a prezenta documente interne, furnizarea acestor informații nu obliga recurentele să efectueze aprecieri de natură să le determine să recunoască faptul că au acționat cu încălcarea articolului 102 TFUE.

146 În ceea ce privește, în al doilea rând, argumentația întemeiată pe eroarea de drept pretins săvârșită de Tribunal la punctul 192 din hotărârea atacată, este necesar să se arate că Tribunalul a interpretat în mod corect jurisprudența rezultată din Hotărârea din 28 aprilie 2010, Amann & Söhne și Cousin Filterie/Comisia (T-446/05, EU:T:2010:165, punctul 328), în sensul că, în măsura în care exclude că faptul de a fi obligat la prezentarea unor documente preexistente este susceptibil să încalce dreptul la apărare, această jurisprudență nu poate fi interpretată *a contrario* ca însemnând că orice cerere de a depune un document care nu poate fi calificat drept „preexistent” încalcă în mod necesar aceste drepturi, în special dreptul de a nu contribui la propria incriminare.

147 Astfel, din jurisprudența amintită la punctul 143 din prezenta hotărâre reiese că numai în cazul în care o întreprindere ar fi obligată să dea răspunsuri prin care ar fi determinată să recunoască existența încălcării, această întreprindere se poate sustrage de la obligația de a comunica toate informațiile necesare, în sensul jurisprudenței citate la punctele 68-70 din prezenta hotărâre. În speță, Tribunalul a apreciat, fără ca recurentele să conteste această concluzie, că situația era diferită, în măsura în care ele nu invocaseră niciun argument concret de natură să demonstreze că faptul de a fi obligate, pentru a răspunde la întrebările Comisiei, să formalizeze datele factuale solicitate într-un document care urmărea să faciliteze înțelegerea acestora de către Comisie era în sine susceptibil să constituie o încălcare a dreptului de a nu contribui la propria incriminare.

148 În aceste condiții, al șaselea motiv de recurs trebuie respins ca fiind în parte vădit inadmisibil și în parte nefondat.

149 Întrucât toate motivele au fost respinse, se impune respingerea recursului în totalitate.

Cu privire la cheltuielile de judecată

150 În temeiul articolului 184 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, atunci când recursul nu este fondat, Curtea se pronunță asupra cheltuielilor de judecată. Potrivit articolului 138 alineatul (1) din acest regulament de procedură, aplicabil procedurii de recurs în temeiul articolului 184 alineatul (1) din acesta, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată.

¹⁵¹ Întrucât Comisia a solicitat obligarea Qualcomm și a Qualcomm Europe la plata cheltuielilor de judecată, iar acestea au căzut în pretenții, se impune obligarea lor la plata cheltuielilor de judecată în procedura de recurs.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a opta) declară și hotărăște:

- 1) Respinge recursul.**
- 2) Obligă Qualcomm Inc. și Qualcomm Europe Inc. la plata cheltuielilor de judecată.**

Semnături